

В А С И Л Ь І. Г Р И Ш К О

Хто з ким і проти кого?

Відкритий лист-відповідь Юрію Смоличу

(Друге видання)

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРА

— 1 9 5 9 —

В А С И Л Ь І. Г Р И Ш К О

Хто з ким і проти кого?

Відкритий лист-відповідь Юрію Смоличу

(Друге видання)

1. Два документи

«Передо мною два документи...». Такими словами починається Ваша брошура, що називається «З народом чи проти народу?», яку видав оце недавно в Берліні так званий «Комітет «За повернення на Батьківщину»», членом і службовцем якого Ви тепер працюєте. Чомусь хтось додумався надіслати цю брошуру й мені, а при тому ще й приклав стандартну записку Вашого комітету з проханням повідомити його про мої думки щодо цієї брошури. І от я вирішив таки висловити свої думки про неї й повідомити про це, але відкритим листом до Вас особисто, не тільки Ваш комітет, а й усіх, кого це може цікавити. Приступивши ж до писання, бачу, що мушу почати дослівно з того ж самого, з чого почали й Ви, тобто — з отєї фрази про два документи.

Отже — передо мною також два документи. Один, як і в Вас — «тільки картка паперу». А на ній — лише шість рядків фотовідбитки рукопису, що й являє собою згадану вже записку Вашого комітету. А другий — також, як і в Вас — «грубенький», аж на 82 сторінки дрібного друку, пропагандивний памфлет, що являє собою, теж уже згадану вище Вашу брошуру.

В записці — звернення ось такого змісту й такого точнісінько способу писання: «Шановний співвітчизник! Просимо Вас підтвердити одержан^Ия прикладено^І бр^Ашури і вислати нам цю записку. Одночасно, якщо це Вам не буде важко, просимо повідомити Ваш^И думки про цю бр^Ашуру.» Підписано — «Ком^Итет». потім над однією ніжкою літери «и» поставле-

по крапку й незграбно виправлено ціле слово на щось подібне до слова «комітет», під яким подано і його офіційну берлінську адресу.

Так виглядає «українська мова» офіційного, в тисячах фотокопій надрукованого урядовою друкарнею, звернення урядової установи держави, що в своєму складі має також ніби «державу» (держава в державі!) й українського 40-мільйонного народу! Це справді надзвичайний, бож передусім — цілком безсумнівний щодо своєї автентичности, документ безсоромної наруги над українською мовою тих, що від імені «держави українського народу» виступають, а навіть мови того народу не знають і не хочуть знати, перекручуючи її на чужий, **російський** лад. Але ж справа тут не тільки в мовній неписьменності. Це також багатомовний документ безсумнівно **російського**, і тільки російського, характеру й особового складу самого того комітету, що взявся «повертати на батьківщину» також і українців, але не може, чи навіть і не хоче, знайти в своєму середовищі бодай одного українця, щоб хоч правильно переклав із російської мови того комітету його звернення до українців на чужині. ✓

А головне, що цей документ є найбільш переконливим «речевим доказом» того, наскільки недоречним у зіставленні з ним є зміст усього того, що говориться в другому документі, тобто — в Вашій брошурі. От про це я, власне, й хочу тут Вам дещо одверто сказати.

Звичайно, я ні трохи не сумніваюся в тому, що Ви українську мову таки знаєте, бож недавно й самі Ви в журналі «Вітчизна» виступали проти калічення української мови різними «радянськими» неписьменниками. Та й брошура Ваша написана, хоч і в межах підсоветських русифікаційних норм, таки доброю українською мовою. Тільки ж біда в тому, що Ви своїм ім'ям українського письменника лише «прикрашаєте» неукраїнську й протиукраїнську установу, а Ваше становище на посаді «українця» при тій установі є символічним для становища взагалі українців там, куди та установа закликає нас повернутися. Бож відомо, що не тільки в берлінському «Комітеті «За повернення на Батьківщину»», а й у всіх урядових установах на самій тій нашій нещасній українській батьківщині, що сьогодні називається «українською радянською державою», українська мова стала вже, власне, мовою лише фахівців-мовників та письменників, що виконують обов'язки російсько-українських тлумачів у зносинах тих установ з українським народом, — настільки не українськими, а російсь-

кими, стали вже всі ті установи там. І це становище української мови в тій «українській радянській державі» характеризує собою й зміст усього того, що там ще офіційно називається прикметником «український», — крім, звичайно, самого українського народу.

Але, щоб не говорити голослівно, давайте спочатку розглянемо пункт за пунктом усі ті питання, які Ви порушили в своїй брошурі «З народом чи проти народу?», а потім відповімо й на саме це головне питання — з народом чи проти народу, та взагалі вяснимо — хто з ким і проти кого?..

2. „Давайте не будемо...“

Почнемо з того, з чого почали й Ви. Ви ж почали з обвинувачення всієї сучасної української еміграції в тому, що, нібито, всі її організації й керівники є «агентурою чужоземних (чи, як Ви мусите писати з-російська — «іноземних») розвідок». За відсутністю ж якихось хоч трохи переконливих доказів на це, Ви посилаєтеся лише на якийсь мітичний «список агентів іноземних розвідок», що, нібито, лежить перед Вами, та на слова якогось, теж мітичного, «українського націоналіста», що, нібито, сповідається перед Вами, як розкаяний агент. А що цей «список» і цей «агент» — мітичні, в цьому не може бути сумніву, бо ж коли б щось подібне справді було реальним, то чому б це Ваш комітет не дозволив Вам назвати просто певні конкретні прізвища, замість уживати лише загальникові поняття. Знаючи Вас, як письменника, що здобув собі ще в 20-ті роки в Україні літературне ім'я й славу саме авторством романів і повістей фантастично-пригодницького жанру, я бачу, що в цьому ж самому жанрі написали Ви й цю свою брошуру, видумавши в ній досить відповідні замовленню Вашого комітету, але не реальні «художні образи». Думаю, що саме Ваша письменницька здібність і вправність у творенні містечких фікцій, поряд із фаховістю в галузі російсько-українського мовотлумачення, й стала головною причиною того, що якраз Вас вибрано для праці в берлінському »Комітеті «За повернення на Батьківщину».

Погляньмо ж тепер прямо правді в вічі й назвімо речі своїми іменами. Що це за така установа — цей Ваш комітет?.. Адже ні для кого не є секретом, що ця установа, очолювана досі відомим генералом совєтської розвідки — МГБ Михайловим, а тепер очолена також генералом розвідки — Вішневсь-

ким, це не більше й не менше, як формально-правно легалізована в Німеччині під назвою «комітету» станиця діючої в Західній Європі советської розвідки, що через свою агентуру провадить звичайну розвідчу діяльність у запіллі західних держав, зручно використовуючи для цього таку добру нагоду, як право займатися «репатріацією» своїх колишніх громадян. Що при цій нагоді «комітет» провадить і розкладово-диверсійну роботу серед мас політичної еміграції, переважно в формі шантажу, терору й вербування собі з-поміж емігрантів агентури — це ніскільки не змінє того факту, що цей «комітет» є звичайною частиною служби советської розвідки, бож одним із найважливіших об'єктів діяльності тієї розвідки якраз і є протисовєтська політична еміграція.

Отже — «комітет» Михайлова—Вішневського — це станиця советської розвідки, а ті, що працюють у цій установі — працюють для розвідки, як агенти тієї розвідки. Таким чином, кажучи правду й називаючи речі своїми іменами, я мушу ствердити цілком очевидний і незаперечний факт, що Ви, Юрію Корнійовичу, як «штатний співробітник» розвідчої установи генералів Михайлова й Вішневського, є нічим іншим, як агентом советської розвідки. А советська ж розвідка, як відомо, це не українська, а російська, тобто — «іноземна» в відношенні до України розвідка, бож, як також добре відомо, «українська радянська держава» не має ні своєї армії, ні своєї служби державної безпеки, а тому не має й своєї, хоча б і «радянської», розвідки. Отже — Ви, а не хтось інший, є агентом чужоземної розвідки. І коли Ви намагаєтеся голослівно обвинуватити когось у тому, в чому завинили Ви самі, то це з Вашого боку щонайменше безсоромність. Хоч, зрештою, психологічно це зрозуміло, бож атмосфера служби в розвідці неминуче накладає свій відбиток на свідомість людини, що починає й справді бачити все тільки в світлі агентурно-розвідчих категорій мислення, сприймаючи все крізь призму свого власного становища. Чи може це пояснюється підсвідомим бажанням самовиправдання людини, що почуває в собі ще докори сумління й шукає моральної полегшії в переконуванні себе й інших у тому, що, мовляв, усі, а не тільки вона, винні в моральному падінні?..

Між іншим, я схильний скоріше пристати на це останнє припущення, бо хочу вірити в те, що Ви не винні в тому, що опинилися в ролі агента чужоземної розвідки, бож, як і всі громадяни СРСР, а спеціально громадяни неросійської національності, Ви не маєте там волі вибору життєвих шляхів і

мусите робити лише те, що наказують Вам тоталітарні «партія й уряд». Знаючи добре Вас і те, як Ви й інші українські безпартійні інтелігенти щойно під тиском терору НКВД стали партійними комуністами, і взагалі дуже добре знаючи з власного гіркого досвіду всі підсоветські умови життя, я більш ніж певен, що не Ви вибрали собі службу в «комітеті» Михайлова—Вішнівського, а той «комітет» і ті генерали МГБ (чи тепер — КГБ) вибрали собі на службу Вас і примусили Вас іменем «партії й уряду» стати агентом советської розвідки. Тому я навіть не думаю обвинувачувати Вас за це, а тільки щиро співчуваю Вам у нещасті.

Але ж у такому разі краще, як то каже советське прислів'я, «давайте не будемо». Давайте не будемо гозорити в площині обвинувачень в «агентурності», як це воліли говорити Ви в своїй брошурі, бо ж у зв'язку в вищесказаним цей Ваш «аргумент» просто відпадає, як недоречний і безвартісний. Натомість Ваша спроба висунути в своїй брошурі й деякі політичні аргументи та ще навіть і в формі нібито своєрідної дискусії з аргументами української політичної еміграції — куди цікавіша й більш варта уваги. Тож і перейдімо тепер до цих аргументів...

3. „Нечесність із собою“ і з Винниченком

Майже вся Ваша спроба аргументації політичного характеру в брошурі побудована на пропагандивно-спекулятивному використанні полемічного памфлету Володимира Винниченка під назвою «Заповіт борцям за визволення». При чому, Ви намагаєтеся створити враження, ніби цей «Заповіт» є якоюсь «таємницею» серед української еміграції, а Ви, цитуючи певні місця з нього, немов би робите цим для нас якесь «відкриття», чи навіть «викриття». А тим часом, як це загально відомо на еміграції, все головне з того, що Ви цитуєте, було ще в 1948 р. видрукуване й широко розповсюджене тут у вигляді брошури Винниченка під назвою «Розлад і погодження». Та й сам повний текст його «Заповіту» ходив по руках політично-активної частини еміграції ще в 1949—51 рр. при житті Винниченка. Такщо зовсім даремні Ваші зусилля вплинути на когось тут за допомогою такої «сенсації».

Та й у самому змісті «Заповіту» Винниченка немає нічого такого, що могло б настроїти когось тут на користь тих, від

кого Ви одежали доручення вжити його, як пропагандивну зброю. Бож, перш за все, як це Ви й самі добре знаєте, якщо справді читали цілий Винниченків «Заповіт», а не лише самі ті уривки, які Вам було наказано зачитувати — це ж заповіт старого борця за визволення України новим борцям за це ж саме визволення в боротьбі якраз проти тієї сили поневолення, якій Ви зараз служите, але якою також і Ви самі разом з українським народом поневолені. Тобто — Винниченків «Заповіт» — це ж, перш за все, заповіт боротьби проти імперіалізму й тоталітаризму Росії червоно-комуністичної тепер за формою, але чорно-шовіністичної, як завжди, за своїм змістом. Про це чітко й ясно сказано в тому «Заповіті» і щодо цього не може бути ні в кого, хто його читав, ні найменшого сумніву. І хоч які терпкі критичні міркування Винниченка тим про ті шляхи й тих керівників боротьби за визволення, з якими він не погоджувався, проте це ж тільки звичайні серед вільних людей вільні міркування, поруч з іншими, протилежними, які разом ані скільки не заперечують і не змінюють того головного факту, що при всій своїй різноманітності ми однак ємо в своєму прагненні до визволення з-під ярма всякої Росії. То якими ж тоді прикрими «викриттями» з «Заповіту» Винниченка Ви хотіли нас, так би мовити, збити з пантелику й зневірити в справедливості нашої визвольної боротьби? Тим, що «лівий» Винниченко не любив «правого» Петлюру й гостро критикував його «праву» політику в уряді УНР, а потім таку ж політику й УНРади? То чим же ці речі прикріші від тих, що їх ми тут чуємо також збску тих «правих» серед нас, що не люблять ні Петлюри, ні Винниченка, й не лише криткують УНР і УНРаду, а й просто їх лають? Чи це мало б зневірити нас? Ні, ані скільки, бо ж і боремося ми за таку вільну Україну, в якій мають вільно бути собою й змагатися за впливи в ній і «праві», й «ліві», й петлюрівські, й винниченківські, й інші українські течії вільної, отже й критичної, думки. Адже це якраз протилежне тому стану, в якому перебуває зараз підвладна Москві Україна, де будь-яке вільне критичне думання просто неможливе через терор завжди «правильного» і «безпомильного» уряду.

Але головне, що я хочу сказати Вам у зв'язку з Вашим покликанням на Винниченка, це те, що враження, яке воно викликає в нас при читанні Вашої брошури, цілком протилежне тому, на яке Ви розраховували. Замість підсилити свої аргументи авторитетом славного українського письменника й діяча, Ви взагалі звели нанівець усю свою аргументацію вже самим

фактом свого покликання на нього. Занадто вже це нагадує нам про ту, кажучи словами Винниченка, «нечесність із собою», проти якої особливо виступав він у своїх творах, а яку Ви так безсоромно виявляєте в своїй брошурі, зокрема ж у відношенні до самого Винниченка. Відомо, ж бо, що там, куди Ви намовляєте нас повернутися, навіть ім'я Винниченка, не кажучи вже про його твори, є «табу», за саму цікавість до якого багато українців поплатилися роками поневірянь у советських тюрмах і концтаборах, та й досі це все там суворо заброньоване. Як же Ви насмілилися, звертаючися до нас, поміж якими є немало якраз отих переслідуваних за саму цікавість до Винниченка, вживати його ім'я й авторитет у своєму заманюванні нас туди, де все це й далі є смертельно небезпечним «гріхом»? Та ж самого нагадування нам імени Винниченка вже вистачає для того, щоб відразу ж зрозуміти всю підступну фальшивість Вашої аргументації, побудованої на спекуляції цим іменем.

Та нагадування імени Винниченка руйнує всю побудову Вашої аргументації в брошурі не тільки тим, що викриває дволичність тих, які через Вас у звертанні до нас до таких спекуляцій вдаються, а ще й тим, що це ще раз і з особливою яскравістю нагадує нам про ту найголовнішу причину, яка робить зараз неможливим наше повернення на батьківщину. Дійсно, справа з Винниченком є дуже добрим наочним прикладом того, наскільки наша батьківщина зараз там, під владою Москви — це «наша не своя земля». Бо справді, коли б Україна сьогодні була не то що вільною, а хоча б тільки бодай українською, навіть хай би й комуністичною, то чому б це в ній треба було владі забороняти такого українського письменника, як Винниченко? Адже він, як це Ви й самі стверджуєте в своїй брошурі, був і пролетарем з походження, і соціалістом, ба навіть комуністом, з переконання, і революціонером за діяльністю, а найголовніше — це ж письменник, якого Ви самі ж у брошурі не тільки називаєте «талановитим українським новелістом», а й підносите на найвищий п'єдестал, кажучи про його твори дослівно так:

«То були справді коштовні мистецькі цінності — літературні шедеври, які вражали глибиною спостереження життя та силою його реалістичного відтворення. То були твори, просякнуті любов'ю до рідного народу, тугою за його свободою, обуренням проти знедолення й дискримінації його пануючою тоді сваволею царату. То були твори, сповнені залюбленості в рідну природу, в рідний національний характер, в самий на-

ціональний кольорит України. Але пронизувало їх і шире вболівання за нужденною долею трудівників, пронизував протест супроти поневолення саме трудового народу. — прагнення не тільки національного, але й соціального визволення, підносила ідея ствердження на чолі боротьби, як сили, що організує трудящих — робітничого класу!» (стор. 10).

Так пишете Ви в своїй брошурі, і це правда, яку Ви могли написати тільки в цій брошурі, призначеній для емігрантів закордоном, бо в Україні — це «єресь», яка ні в якому разі не може там бути легально надрукованою, чи бодай тільки сказаною. А чому? Чи тільки тому, що Винниченко був протисовєтським емігрантом? Але ж тепер у Совєтському Союзі реабілітовано й повернено російській літературі цілий ряд російських письменників-білоємігрантів, незалежно від того, як вони ставилися до совєтського ладу. Так, наприклад, реабілітовано відомого своєю ворожістю до революції представника й виразника настроїв та реакційних ідей російського маєткового панства — білоємігранта І. Буніна, що й умер на еміграції ворогом совєтської влади. Чому ж не реабілітують і не повертають українській літературі справді революційного і справді прогресивного письменника Винниченка? Тим більше що на еміграції через засилля його противників він також фактично «заборонений». Чому б Вам, як українському «радянському письменникові», що так високо оцінив творчість Винниченка, не піднести в УРСР голос за повернення його українській літературі, покликаючись хоча б на російський приклад із Буніним? Бож яка різниця між одним письменником-ємігрантом і другим, значення яких для їхніх національних літератур однаково велике, чи в випадку Винниченка навіть особливо велике. Різниця ж тільки в тому, що один із них росіянин і російський націоналіст, а другий — українець і борець за українське визволення. Але ж от якраз у цьому й уся суть справи. Російському націоналістові-реакціонерові — реабілітація й признание в СРСР, в тому також і в Україні, бо російського націоналізму там совєтська влада не тільки не переслідує, а навпаки — всіляко його підтримує. Натомість українському письменникові-революціонерові — анатема й викреслення з української літератури, бо кожний прояв української національної думки є для совєтської влади «українським націоналізмом», що його вона проголосила «головною небезпекою» й жорстоко проти нього бореться.

Ні, Юрію Корнійовичу, свою ставку на пропагандивний ефект спекуляції іменем Винниченка в зверненні до українсь-

кої еміграції Ви рідше програли. Ефект вийшов цілком протилежний. На еміграції тепер уже немає такої наївної «рибки», щоб «клюнула» на саму лише цуєту приязнику словами, хоч би й вирваними з «Заповіту» Винниченка. От якби, припустимо, Ваш комітет, замість отакої Вашої брошури та прислав на еміграцію, скажімо, видану цього року в Києві, нову збірку творів Винниченка з його «Заповітом» включеною та з Вашою редакційною статтею, хоч би й подібного, як у Вашій брошурі змісту, — от тоді б мабуть, ефект міг би бути трохи інший. Але, щоб сталося навіть таке «диво» УРСР му- сить спочатку стати українською, хоч і комуністичною, державою, а до цього сьогодні ще так далеко, як Вам від ролі звичайного російсько-українського тлумача-пропагандиста до ролі справжнього захисника національних інтересів українського народу в УРСР!

4. Згадка про віршовку в хаті вішальника

Взявши від самого початку своєї брошури фальшиву нату покликання на Винниченка, Ви далі ще більше прирікли на провал усі свої аргументи в ній саме цим нещасливим покликанням. Кажуть же, що в хаті вішальника не годиться згадувати про віршовку. Так само й Вам, говорючи українським емігрантам про «повернення на батьківщину», ніяк не годилося б згадувати про той гіркий історичний досвід, що його трагічним символом лишився нещавжди в пам'яті української еміграції славний український письменник, але нещасливий український політик. Бо ж не можна навіть придумати кращого прикладу, що промовляв би більш переконливо проти цілого змісту Вашої брошури, як саме історичний приклад Винниченка, що блискуче спростовує всі Ваші побудовані на цьому аргументи — і щодо «української радянської держави, і щодо повернення в ту «державу».

Візьмемо для прикладу Ваші історичні аргументи. Намагаючись, так би мовити, «знищити» в очах українців на еміграції ідеал загально-української більшості — Петлюру, Ви покликаєте на спогад Винниченка з тих часів, коли він разом із Петлюрою керували революційною Директорією УНР. Тим вони, як відомо, заступали протилежні позиції в політиці щодо совєтської Росії. Петлюра стояв за безкомпромісову боротьбу з цим горезвісним ворогом України, цукуючи спільників серед

загрожених цим же ворогом країн Заходу, а Винниченко пробував знайти можливість забезпечення самостійності України на шляхах переговорів УНР з більшовиками, що тоді схилили були визнати УНР незалежною від Росії державою. І от, солідаризуючись із Винниченком, Ви його ж словами каркаєте Петлюру за те, що він, мовляв, «саботував» завершення «успішних» переговорів із більшовиками в Москві Винниченкового прихильника — Мазуренка, і цим, нібито, Петлюра виявив себе «нездарою» в політиці, на шкоду інтересам України. Але вже кількома рядками нижче Ви, знову ж таки словами Винниченка, розповідаєте про те, як пізніше сам Винниченко їздив на переговори з більшовиками і, переконавшись сам безпосередньо в їхній ворожій підступності щодо України, та навіть і щодо нього особисто, ледве втік від них. Чи ж треба ще когось пояснювати й без того ясний висновок із цього, що якраз не Петлюра, а Винниченко помилився, і що Петлюра політично передбачив раніше те, що Винниченко побачив пізніше щойно на власному досвіді. Правда, Ви намагаєтеся пояснити невдачу Винниченка тим, що, мовляв, на той час «національна політика» більшовиків раптом стала «троцькістською». Але ж хто може повірити, що при тодішньому загальному керівництві Леніна політика більшовиків була не ленінською, хоч накази Леніна виконував і Троцький! Чи може це треба розуміти так, що Троцький тоді крутив Леніном, як хотів, отже — Ленін був саме таким політичним «нездарою», яким Ви хотіли змалювати Петлюру?..

На жаль, як відомо, Винниченко своєчасно не зробив усіх належних висновків із цієї своєї помилки і допустився потім ще й другої прикрої помилки, ставши вже закордоном речником орієнтації на «українську радянську державу» та закликаючи один час навіть до «повороту в Україну» тих, що могли там бути корисними в її розбудові під час тактичних поступок більшовиків українському національному розвитку. Власне оцей момент причетності Винниченка до злощасного «повороту в Україну» в колах першої української еміграції саме й є тією віршовкою, яка нагадує нам тепер про вішальника при Вашому покликанні на Винниченка в брошурі від «комітету повернення».

А що Винниченко жорстоко помилився, як у своїх сподіваннях забезпечити інтереси України на шлях згоди з совєтською Росією, так і в своєму сприянні «повороту в Україну», про це свідчить увесь хід подій в Україні після перемоги більшовиків і після того, як деякі прихильники Винниченка

«договорилися» з ними й пішли на співпрацю з ними. Про це свідчить зскрема той дуже добре відомий Вам, як і всім українцям взагалі, факт, що всього лише за якийсь неповний десяток літ після того більшовики **знищили**, розстрілявши або замучивши в концтаборах **всіх до одного** тих українців, які з ними «договорилися», чи потім повернулися з-за кордону, щоб співпрацювати з ними. А найперше було знищено якраз прихильників і послідовників Винниченка. Де подівся хоча б той Мазуренко, що його «успішним» переговорам свого часу перешкодив Петлюра? Де поділися всі інші політичні однодумці й співтовариші Винниченка, що деякий час співпрацювали з більшовиками — Бадян, Лозинський, Вітик та багато інших? Де поділися всі «поверотці в Україну» — Ніквеський, Тютюнник, Христок, Чечель, Шраг, Рудницький, Кгушельницький, Бачинський та інші? Всім їм заплатила Москва за довіру до її фікції «української радянської держави» смертю в застінках ГПУ—НКВД, чи в снігах Сибіру.

Та хіба тільки прихильникам і послідовникам Винниченка так «віддячилася» Москва? От, наприклад, у своїй брошурі Ви згадуєте, що «за комуністичною партією більшовиків України, що тримала міцний зв'язок з братньою російською комуністичною партією, пішла й лівиця партії українських соціалістів-революціонерів (так звані «боротьбісти» та деяка частина «незалежних» українських «соціал-демократів») пізніших «УКПістів»» (стор. 29). Але назвіть мені сьогодні, будь ласка, хоч одного **живого** й наявного в УРСР з-поміж тих численних «боротьбістів» та «укапістів», що разом з більшовиками вибороли й побудували оту саму УРСР? Скажіть — де поділися Шумський, Гринько, Полоз, Приходько, Озерський, Христовий, Яловий та навіть і такі, як Любченко, Хвиля, Мусульбас та інші «боротьбісти», що стали більшовиками? Де поділися Ричицький, Лапчинський, Авдієнко, Грицай, Кияниш та багато інших «українських комуністів»? Всіх їх, просто **такі всіх до одного, знищила жорстока Москва!**

Та що вже там говорити про «боротьбістів» чи «укапістів». А що сталося з самими тими більшовиками-українцями, творцями тієї «комуністичної партії більшовиків України», що «тримали міцний зв'язок з братньою російською комуністичною партією»? Де поділися Скрипник, Ю. Коцюбинський, Затонський, Чубар, Балицький, Якір, Дубовий і всі інші перші українські більшовики з часів революції й творення УРСР? Всі вони також знищені Москвою тільки за те, що справді серйоз-

но уклали себе в ролі представників «братньої» щодо Росії, а не просто підлеглої їй, «партії» й «держави».

Все це таке ясне й відоме, як для нас, так і для Вас, що нема чого далі про це й говорити. Як же Ви наважилися нагадувати нам про це при такій нагоді, як звернення від «комітету за повернення» та ще й з покликанням на Винниченка! Ні, Юрію Корнійовичу, занадто вже тут віршовка нагадує про вішалника, щоб комусь захотілося вхопитися за неї, як за «братню руку допомоги».

5. Вовк із лісу „орієнтації на зовнішні сили“

Центральною віссю цілої Вашої брошури є скріплений також і цитатами з Винниченка засуд так званої «орієнтації на зовнішні сили». При чому — в «орієнтації на зовнішні сили» Ви обвинувачуєте всіх тих, кого Ви називаєте збірно «українськими націоналістами», розуміючи під цим кожного непокірного Росії українця, включаючи й Винниченка.

Та саме тут і виявляється з особливою наочністю безпорадність Вашої незручної позиції, під якою немає аніякісінького ґрунтового ґрунту, сама гнила пропагандивна фальш. Справді: Ви **також** проти орієнтації на зовнішні сили? Кажу «також», бо, як відомо, проти орієнтації на зовнішні сили була й є більшість тих «українських націоналістів», до яких належу й я, та від яких Ви, власне, й запозичили саму цю тезу. Якщо ж Ви справді проти орієнтації на зовнішні сили, то будьте ж тоді хоч трохи послідовними бодай у своїй пропаганді з рамени тієї **...зовнішньої сили**, якій Ви сьогодні служите, тобто — пануючої сьогодні над Україною Москви. Ато ж Ви тільки подивіться, який виходить скандал: обвинувачуючи нас в «орієнтації на зовнішні сили», Ви в той же час у своїй брошурі заступаєте і з усієї сили обороняєте якраз найбільш одверту й безсоромну орієнтацію на одну з найбільш згубних для України зовнішніх сил — на Росію.

Цю свою орієнтацію Ви, правда, намагаєтеся в брошурі хитренько приховати, підсолоджуючи свою пропаганду сахаринно-«патріотичною» водичкою загальникових фраз про «сумну й трагічну історію орієнтації на зовнішні сили в боротьбі за самостійну державність України». Але ж вона, ця Ваша орієнтація, сама за себе говорить відразу ж уже мовою самих тих історичних фактів, які Ви при цьому зачепили. От Ви,

наприклад, на стор. стор. 24—25 наводите дві «повчальні події з історії нашого народу», а саме — боротьбу гетьманів Дорошенка й Мазепи за українську самостійність, і засуджуєте їх обох за те, що в цій боротьбі вони, мовляв, покладалися на «прокляту в історії України допомогу від зовнішніх сил» (стор. 25). Але тут же до цього обвинувачення Ви додаєте ще й уточнення, що це була боротьба «проти здійсненого гетьманом Богданом Хмельницьким єднання України з Росією», тобто — проти здійсненої Хмельницьким його орієнтації на зовнішню силу — Росію. Бож якраз у випадку з боротьбою Хмельницького має місце одна з найяскравіших «повчальних подій» у «сумній і трагічній історії орієнтації на зовнішні сили в боротьбі за самостійну державність України». Бож це саме зразок того згубного покладання на «прокляту в історії України допомогу від зовнішніх сил», в даному разі — на «допомогу» від Росії. То як же воно тоді є з тією «орієнтацією на зовнішні сили», Юрію Корнійовичу? Чи Ви проти орієнтації на зовнішні сили, чи Ви навпаки — якраз за таку орієнтацію, але тільки на ту зовнішню силу, яка примусила Вас «зорієнтуватися» на неї й зробила Вас своїм речником?..

Таким чином і в питанні про «орієнтацію на зовнішні сили», так само як і в питанні про «агентуру чужоземних розвідок». Вам краще було б, як то кажуть, «не викликати вовка з лісу», бо занадто вже Ви самі в лісі тієї злощасної орієнтації заблудилися. Чи може Ви не вважаєте Росію зовнішньою щодо України силою, а слідом за російськими «єдиноне ділимцями» розглядаєте Україну як «невід'ємну частину Росії», таку собі «Малоросію»? З Вашої брошури виходило б, що ні, бож в ній Ви, переказуючи історію вікових страждань поневоленої української нації, згадуєте й про російську імперію, як про «державу-загарбника» і відносите до «поневолення чужими державами» також і поневолення російське, справедливо зазначаючи, що під цим поневоленням «саме ім'я українське було заборонене, образливо перевернуто на »малоросів«, і для них була забороненою власна мова, рідна школа, самобутня культура» (стор. 16—17). Значить Ви не тільки розрізняєте українців і росіян, як дві різні й окремі нації, отже — зовнішні в відношенні одна до одної, але не приховуєте навіть і того факту, що Росія була ворожою щодо України зовнішньою силою.

Правда, дотримуючися наказаної Вам лінії російсько-советської пропаганди, Ви при цьому також повторюєте відому «єдиноне ділимську» тезу про «два єдинокровні, одної віри,

спільної історичної долі братні слов'янські народи» (стор. 25). Але ж ви самі чудово знаєте, що це дурна расистсько-шовіністична теза, давно скрахована й відкинена, як «аргумент» у взаминах між народами. Бож про яку таку «єдину кров» може бути мова? Хто й коли міряв, чи може зміряти, скільки в крові українців і росіян спільного, а скільки різного? і взагалі — яка різниця в крові одних народів і інших? Які народи «братні», а які небратні? А якщо «кров» єдиної раси, в даному разі — слов'янської, є підставою до «єднання», то хіба, наприклад, слов'яни-поляки не «єдинокровні»? Чим гірша кров одних слов'ян від інших? І чому тоді не признати рацію Гітлерові, що також об'єднував «єдинокровних братів» германської раси? Чим тоді було німецьке захоплення Австрії, Голляндії, Данії, й Норвегії? Окупацією, чи «єднанням»?..

А як щодо «єдиної віри»? хіба можна говорити про «єдину віру» українців з росіянами, коли самі українці, як відомо, не єдиновірні, а щонайменше двовірні! Чи може трстина українців, що є католиками, це не українці? А, зрештою — хіба українське і російське православ'я — це те саме? А якщо те саме, то чому тоді Українську Православну Церкву заборонено й криваво знищено під владою Росії в Україні, тоді як російська там і далі собі «здравствує»? А, крім того, віру ж українців історично «достосовували» до своєї окупантської політики то поляки через «унію», то росіяни через «собор». Значить — не віра визначала характер національно-державних взаємин, а скоріше навпаки?..

Ще ж більшою облудою звучать Ваші, але не Ваші власні, слова про «спільну історичну долю» українців і росіян. Це також слова з того ж самого расистсько-шовіністичного лексикону, що й слова про «єдину кров» та «єдину віру». Що під цим треба розуміти? Сусідство, чи перебування в одному імперіальному комплексі в протилежних ролях ув'язненого і його сторожа? Якщо це останнє, то ж таку саму «спільну історичну долю» українці на протязі своєї історії мали не тільки з росіянами, а й з поляками, і з турками та татарами. а потім ще й з німцями. Зрештою — половина українців або ж взагалі ніколи не мали нічого спільного з росіянами, віками ділячи «спільну історичну долю» то з поляками, то з угорцями, то з німцями, або ж у кожному разі більше співжила з цими народами, ніж із росіянами. То що ж із того? Яка ж тоді орієнтація є «орієнтацією на зовнішні сили», а яка має називатися «єднанням»?..

6. Орієнтація на „батіг“

Чи може Ви хочете сказати, що орієнтація на Росію й «єднання» з нею чимось відрізняється від такої ж орієнтації на інші зовнішні сили? Мовляв, співжиття з Росією має в собі якісь такі особливі «вигоди» для України в порівнянні із співжиттям з іншими націями-державами, що в зв'язку з цим російська орієнтація, так би мовити, «краща» від інших. Але ж навіть і Ви в своїй брошурі згадуєте деякі факти, які безспірно доводять, що справа виглядає якраз цілком навпаки. Так, наприклад, Ви самі ж, порівнюючи становище українців під владою Росії — з одного боку і під владою Австро-Угорщини — з другого боку, пишете: «Але діяли ці дві колоніальні імперії по-різному. Російські монархи діяли методом батого, тобто — **цілковитого винищення та дискримінації всього українського**. Австро-угорські ж дещо хитріше — «медівником»... Австро-угорська адміністрація, — пишете Ви, — дивилася крізь пальці на українську національну самодіяльність.» (стор. 18). Щождо різниці між російським батогом і австро-угорським медівником для українців під двома імперіальними потугами, то її можна яскраво бачити хоча б із деяких тих прикладів, які Ви самі ж навели в своїй брошурі. Так, напр., Ви й самі ж пишете, що під Росією «саме ім'я українське було заборонене, образливо перевернуто на «малоросів»... Для українського народу забороненою була його власна мова, рідна школа, самобутня культура», а «за читання української книги можна було потрапити в тюрму» (стор. стор. 11, 18), тоді як в Австро-Угорщині таких утисків не було, бо там влада «в культурному житті робила українцям поступки» (стор. 18) і тому навіть українські діячі й письменники з підросійської частини України, як це видно й з Вашого опису життєвого шляху Винниченка, тікали «до Галичини, в Австро-Угорщину» (стор. 12).

Отже виходить, що орієнтація на Росію не тільки нічим не «краща» від орієнтацій на інші зовнішні сили, а навпаки — це найгірша, найбільш згубна для українців зовнішня орієнтація, бож це орієнтація на «батіг», орієнтація на «цілковите винищення та дискримінацію всього українського»! Чому ж тоді Ви засуджуєте гетьмана Мазепу за те, що він «повстав проти здійсненого гетьманом Хмельницьким єднання України з Росією», але славите оте злощасне «єднання» з російським батогом?..

До речі, Ваші слова про «прокляту в історії України допомогу від зовнішніх сил» зовсім правильні, але найбільше й найперше вони стосується якраз до російської «допомоги». Не даром же український народ у своїх піснях, а з народом і його найнародніший поет Тарас Шевченко в своєму «Кобзарі», з таким жалем докоряли Хмельницькому за його помилку в Переяславі, називаючи Богдана за це «нерозумним сином», що «занапастив Україну», бо через «єднання» з Росією Україна опинилася «під московським караулом у тюрмі». А Шевченко доходив навіть до того, що, називаючи Богдана за це «п'яним», проклинав його, кажучи — «Амінь тобі, великий муже! Великий, славний, та не дуже... Якби ти й на світ не родивсь, або в колысці ще упивсь...». Чому ж Ви в оцінці фактів з історії України дивитеся на неї не очима свого народу і його найкращих синів, а очима саме тієї Москви, що взяла цей народ під свій тюремний батожаний караул?..

Але лишім у спокої наших гетьманів і їхні помилкові орієнтації в часи нашої старовини, а погляньмо на новіші часи, зокрема — на ті революційні часи, в яких ви так старанно дошукуєтеся різних доказів на те, що, мовляв, «націоналісти» були винні в «орієнтації на зовнішні сили». Чому ж Ви, шукаючи, як то кажуть гень під лісом, не бачите того, що шукаєте, в себе під носом? Чому Ви, помічаючи й найменшу муршинку зовнішньої орієнтації в таборі «націоналістів», не хочете помітити такого велетенського слона зовнішньої орієнтації в своєму ж, комуністичному таборі, як загальновідома орієнтація т. зв. «большевиків України» на сили знову ж таки тієї ж самої, тільки червоної на колір, Росії! Зрештою, це вже була навіть не орієнтація, а просто агентурне служіння...

Як Ви й самі признаєте на стор. 26 своєї брошури, в Україні під час і довго навіть після революції 1917 р., відмінно від Росії, большевицькі «совєти» (що їх Ви чомусь без потреби перекладаєте українським словом «ради») «полєтвах не спромоглися взяти владу до своїх рук», бо український народ створив свою власну владу справжньої, української **Ради**. Ані Ви, ані хтось інший, не може заперечити того історичного факту, що українська влада на чолі з Центральною Радою постала революційним шляхом і волею українського народу, без ніякісної допомоги будь-яких зовнішніх сил. І це, власне, був початок справді самостійної і ні від кого незалежної, української державности в формі Української Народньої Республіки (УНР). Яким же чином УНРеспубліку замінила собою сьогод-

нішня УРСР? Даймо слово Вашим же офіційним «радянським» та ще й сьогоднішнім джерелам...

Ось у ч. 6 органу сучасної комуністичної влади в УРСР — «Комуніст України» в перегляді фактів з історії т. зв. «КПУ», ясно й недвозначно сказано, що ніяких «українських комуністів» ні до, ні після революції в Україні не було, а були тільки **російські** комуністи, що, як такі, діяли й на території України, як пряма, і навіть не замаскована хоч у якусь «українську» зовнішню форму, агентура **російської** комуністичної партії і советської **Росії**. І навіть тоді, коли в **Москві** 5.—12. липня 1918 р. відбувся перший з'їзд цих російських агентів з України, вони навіть вирішили було й назвати себе «**Російська** комуністична партія (большевиків) **на Україні**», і лише через пропагандивну незручність такої прямо-агентурної назви відкинули в ній прикметник «російська», залишивши лише решту цієї назви — КП(б)У. Проте в своїй політичній революції ця «КП(б)У» все таки одверто проголосила, що вона «входить в єдину Російську комуністичну партію з підпорядкуванням у питаннях програмових загальним з'їздам Російської комуністичної партії, а в питаннях загальнополітичних — ЦК Російської комуністичної партії» (стор. 42). В цій же резолюції також зазначалось, що «завданням нашої партії на Україні є боротися за революційне об'єднання України з Росією, на засадах пролетарського централізму в межах **Російської советської республіки**» (там же). Іначе кажучи, КП(б)У відразу ж проголосила своїм завданням боротьбу за окупацію України советською Росією і підпорядкування їй повністю «на засадах централізму». На які ж сили покладалася ця «партія» в своїй боротьбі за здійснення такого свого завдання? Щодо цього не лишив ні найменшого сумніву другий з'їзд цієї «партії», що відбувся також у **Москві** 15. жовтня 1918 р. і проголосив: «Комуністична партія большевиків України, **покладає** на сили пролетаріату **Росії**, мусить підпорядкувати всі свої дії **ЦК Російської комуністичної партії**» (див. Історія КП(б)У в матеріялах і документах», Партвидав ЦК КП(б)У, Харків 1935 р., стор. 329).

І от така «КП(б)У», що сьогодні називається «КПУ», щойно по трьох роках впертої кривавої війни советської Росії проти УНРеспубліки і лише завдяки перемозі російської окупантської зовнішньої сили, нарешті «спромоглася взяти владу до своїх рук» в Україні, що таким чином опинилася «в межах Російської советської республіки» у формі УРСР. І тепер Ви, служачи цій владі і від її імені виступаючи в своїй брошурі,

смієте говорити про чийось «орієнтацію на зовнішні сили» — Ви, пропагандист найбільш одверто-цинічної орієнтації на російську зовнішню силу і «прокляту в історії України допомогу» Росії!..

7. „Наслідки політики орієнтації на зовнішні сили“

Ще ж більш цинічно звучать Ваші слова в брошурі про т. зв. «наслідки політики орієнтації на зовнішні сили». Справа бо в тому, що Ви говорите не про загальновідомі наслідки обстоюваної Вами політики орієнтації на Росію, а про якісь «наслідки» такої політики «українських націоналістів». При чому, в доказ нібито якихось там «наслідків» такої політики, Ви оповідаєте дещо з історії німецької окупації України під час другої світової війни та німецької протиукраїнської політики в Україні. І вплітаючи туди відомі факти терору німців проти... українських націоналістів у першу чергу, Ви намагаєтеся це, всупереч усякій логіці, виставити в вигляді, мовляв, «наслідків» політики «дружби» з німцями отих самих «українських націоналістів».

Але поперше — питається: чиєї ж це політики були наслідки — і німецька окупація України в другій світовій війні, і сама та війна? Чия це дружба з гітлерівською Німеччиною в 1939—1940 рр. розв'язала другу світову війну шляхом німецького потлинення Польщі з благословення Сталіна й советського проглинення Західньої України, Західньої Білоруси й балтицьких країн з ласки Гітлера? Хто це ручкався й обнімався з Гітлером і Ріббентропом, по-зłodійському розподіляючи межі контролю «двох дружніх армій — німецької й советської» та підписуючи договори про «непорушну німецько-советську дружбу» якраз напередодні німецького походу на Україну? І хто це потім так само по-зłodійському відразу втік з України, замість оборони її проголосивши перетворення її в «голу землю» шляхом суцільного знищення в ній усього та приречення її населення саме на оте «лихоліття» під німецькою окупацією, про яке так загальниково пишете Ви в своїй брошурі, мовляв — «не будемо вдаватися до докладного перегляду недавньої лихої минувшини: кожний українець добре запам'ятав це лихоліття» (стор. 50). А варто було б Вам таки док-

ладніше переглянути всі факти того лихоліття і тоді мені не потрібно було б тут нагадувати Вам усе те, що справді «запам'ятав кожен українець», а саме: що не тільки, кажучи Вашими словами «війна, розв'язана зовнішніми силами й спрямована на поневолення народів», а й усі терпіння українського поневоленого народу під час війни були в рівній мірі наслідком протиукраїнської політики двох однаково ворожих Україні зовнішніх сил — гітлерівської Німеччини і советської Росії. Щождо «українських націоналістів», то відомо ж усьому світові, що вони, як і цілий український народ, не були в цій війні ні «потугою», ні «партнером», ні чийось «союзником», а лише трагічною третьою силою між советським молотом і німецьким ковадлом, як також чи не найбільш трагічною жертвою цієї війни.

Подруте ж, коли вже говорити про «наслідки політики орієнтації на зовнішні сили», то говоримо не про війну, бо «війна війною» і в ній інколи буває тяжко встановити точно, чиєї саме політики наслідки були причиною її жахить. Говоримо про нормальні мирні часи і подивімось, які наслідки принесла та політика орієнтації на Росію, що її здійснила Ваша «Комуністична партія України» до війни і здійснює тепер після війни. А при цій нагоді ще й порівняймо ці наслідки з наслідками війни.

Так ст — за офіційними советськими ж відомостями, поданими Москвою в Великій і Малій советській енциклопедії, за час між двома советськими переписами 1926 і 1939 років кількість українців серед населення СРСР зменшилася з 31 194 976 осіб до 28 070 404 осіб, тобто — за цей час українців стало менше, ніж було, на 3 124 572 особи. або — на 10%! І це тільки за простим арифметичним підрахунком, бо коли взяти до уваги природний приріст населення за цей час, то число зниклих українців за цей час перевищує сім мільйонів. А це значить, що в нормальний мирний час, без ніякої війни чи якоїсь катастрофи, лише в наслідок «єднання» України з Росією, загинуло тільки 3-поміж самих 31-го мільйона українців в СРСР стільки, скільки в цілому СРСР 3-поміж усіх його 200 мільйонів населення загинуло людей у наслідок другої світової війни. А що ті мільйони українців, які загинули між двома советськими переписами перед війною, загинули саме в наслідок «братньої допомоги» Росії, це найпереконливіше доводять знову ж таки советські офіційні дані, які показують, що в той же самий час між двома советськими переписами кіль-

кість росіян в СРСР зросла з 77 млн. до 99 млн., тобто на 22 мільйони, або — на 13%!

Як бачимо, один і той самий комуністичний режим однієї влади Москви в СРСР, вигублюючи мільйонами людей української національності, в той же самий час плекав їхнім коштом інші мільйони панівної російської нації. Як саме робила це Москва, бачили власними очима й переживали на власному досвіді ми всі в тому числі, звичайно, бачили це й Ви, в жахливі часи штучного голоду 1932—1933 рр., коли в Україні масово вмирали на кожному кроці якраз оті мільйони українців, яких потім забракло серед населення СРСР. Москва прирєкла їх на вмирання, відібравши від них їхній хліб, яким відгодувала росіян. Для чого ж Вам треба було аж шукати німців, викопуючи їхні відомі злочини в Україні під час війни, коли ж і без війни ще більші злочини заподіяли в Україні Ваші ж «брати»-росіяни!

Але поглянемо далі... Знову ж таки за советськими офіційними даними, поданими в статистичному збірнику «Народне господарство СРСР», виданому самою ж Москвою в 1956 р., виявляється, що за час від останнього перепису 1939 р. до 1956 р. населення України зменшилося з 42-х мільйонів до 40 600 000, в той час, як населення Росії зросло з 107 700 700 до 112 600 000! Знову Україна втратила в абсолютних числах, не враховуючи приросту, 1 400 000 осіб, а Росія зросла на нових 4 900 000 осіб! Скажете — війна винувата? Але ж всювала не сама Україна, а й Росія, і війна йшла також і під Москвою, й у Сталінграді. Чому ж гинули тільки українці й інші неросіяни, а росіяни ще й розрослися? Крім того ж Україна в наслідок війни стала територіально більшою, ніж була в 1939 р. під час довоєнного перепису, то ж мусила стати більшою й щодо населення, бо ж прибуло нове західньоукраїнське поповнення та ще ж і Крим включено в склад УРСР. В чім же справа?..

Справа, звичайно, тільки в російській політиці Москви щодо України — в політиці жорстоко ворожої щодо України зовнішньої сили. Яка ж саме була політика Москви протягом усього того часу, коли Україна безперервно трагично мільйони своїх синів і дочок, про це досить одверто сказав сам Ваш сьогоднішній головний зверхник — Хрущов, оповідаючи в своїй відомій Вам «секретній доповіді» на 20-му з'їзді КПСС у 1956 р. лише про деякі моторошні факти з загальновідомої «діяльності» свого попередника — Сталіна, який тією політикою керував. «Якщо українці уникнули долі народів, що

їхні республіки ліквідував Сталін після війни, то тільки завдяки тому, що українців було так багато, що Сталін просто не міг їх усіх видалити з України» — сказав Хрущов. І це правда. Але, не змігши «ліквідувати» всіх українців відразу, Сталін проте здійснював планову ліквідацію їх протягом трьох десятків років шляхом масових розстрілів і заслань у концентраційні табори мільйонів українців, а також шляхом масових виселювань і переселювань українців з України та заселювання України росіянами. Тільки своїй чисельності завдячують українці той факт, що їх усіх ще не «ліквідовано» таким способом. Але факт залишається фактом, що наявності плану «ліквідації» українців у СРСР не заперечус навіть і сам Хрущов. Та й при Хрущову продовжується й далі та ж сама сталінська політика, лише трохи хитрішим способом. Так само, як і політика Гітлера, це є політика «геноциду» — народобивства. То для чого ж тоді Вам треба було аж вишукувати цитати з Гітлера, Герінга й Бормана, щоб показати, під яку небезпеку «геноциду» могли б потрапити українці якби були піддалися політиці орієнтації на таку зовнішню силу, як гітлерівська Німеччина, коли ж у Вас під носом є досить матеріалу з ближче відомої ж Вам практики існуючого ще й досі в Україні народобивства, здійснюваного советською Росією, що на її «прокляту в історії України зовнішню допомогу» Ви орієнтуєтеся самі й намагаєтеся орієнтувати інших!..

8. Факти, яких не можна заперечити

Зокрема ж Вам, як українському «радянському письменникові», мусіла б бути особливо небайдужою справа советсько-російського геноциду в Україні, бож серед жертв масових розстрілів і заслань за роки панування советської Росії над Україною чи не найпомітнішими є якраз жертви серед українських, і то саме «радянських» письменників, мистців і вчених. Бо коли мільйони розстріляних і затислених на засланнях українських селян, робітників, студентів, учителів та інших звичайних українських людей — це, як казав у розмові з Черчилем Сталін, «лише статистичне число», яке, через несвідомість тих звичайних людей, Ви можете ще, чого доброго («почувши в сірка очей») навіть спробувати й «заперечувати», то вже відомі всім розстріли й убивства в концтаборах відомих усім письменників, поетів, літературознавців, мистців

і вчених, персважно Ваших же колишніх співтоваришів пара й колес із споріднених галузей діяльності — цього Ви вже ніяк не зможете, та, мабуть, і не посмієте, заперечувати.

Щоб не називати всіх, бо список їх безконечний, згадаймо хоча б тільки тих, що працювали колись поруч Вас, видаючи разом з Вами книжки й мали таку ж, як і Ви, славу, а часом і більшу, вважаючись також «радянськими» письменниками чи іншими видатними особистостями близької Вам професії, а часом будучи й комуністами. Ось цей далеко неповний жахливий список за абеткою: Атаманок В., Бсбінський В., Божко С., Бойчук М., Борзяк Д., Бузько Д., Буревій К., Биковець М., Ванченко П., Вороний Микола, Вороний Марко, Влизько О., Вражливий В., Врона І., Вухналь Ю., Голоскевич Г., Голота П., Горбань К., Горбань М., Гордієнко Д., Грудина Д., Грушевський О., Грушевська К., Гермайзе Й., Галушко Д., Гедзь Ю., Десняк В., Дикий А., Досвітній О., Добровольський С., Демчук О., Драй-Хмара М., Дубровський В., Дукин М., Елік Г., Єфремов С., Загул Д., Загоруйко П., Зеров М., Зоря Ю., Жигалко С., Іванов П., Ірчан М., Ізомов О., Йсгансен М., Каляник І., Капельгородський П., Касяненко Є., Косинка Г., Кириленко І., Кічура М., Крушельницький А., Крушельницький І., Коваленко Б., Ковальчук Я., Козоріс М., Коляда Г., Коцюба Г., Кулик І., Куліш М., Лан О., Лебединець М., Лебідь А., Лісовий П., Лизанівський І., Луцький О., Любченко М. (Кость Котко), Мотиланський М., Мисик В., Майфет Г., Микитенко І., Мурашко О., Недоля І., Ніковський А., Новицький М., Орлівна Г., Падалка І., Панів А., Панченко М., Пилипенко С., Підмогильний В., Плужник Є., Поліщук В., Поліщук К., Плевзко М., Піонтек Л., Річицький А., Савченко Я., Савченко Ю., Слісаренко О., Седляр В., Семенко М., Синяєвський О., Свідзінський В., Соколовський О., Степовий Т., Сорока О., Старицька-Черняхівська Л., Тась Д., Тенета Б., Тулуб З., Терещенко І., Тимченко Є., Фальківський Д., Філянський М., Филипович П., Хвиля А., Хоткевич Г., Христюк П., Чепурний Д., Чернявський М., Чигирин В., Шаля І., Шевченко Р., Шкурупій Г., Шульга-Шульженко М., Шульга І., Штантей В., Щепотьев В., Щупак С., Юринець В., Яворський М., Якубовський Ф., Яковенко Г., Яловий М., Ярошенко В. — Це тільки ті, що їх розстріляно або запроторено невідомо куди й вони зникли. Але до цього ж списку належали також і ті, що їх мучено по концтаборах, але не домучено й вони потім ще «відробляли» собі право жити, як от, наприклад, Вишня О., Антоненко-Давидович Б., Гжицький В., Вирган І., Дерошкевич О., Шамрай О., Гаско М.,

а деякі втекли закордон, як от Осьмачка Т., Багрянний І., та інші. В кожному разі лише за приблизними підрахунками реєстр розстріляних, замучених і репресованих українських письменників, поетів, критиків, літературознавців та журналістів обіймає собою понад 250 осіб!

При чому — всі вони стали жертвами совєтсько-російського терору фактично без ніякої провини навіть супроти окупантської комуністичної влади. Цей факт признали тепер навіть самі ж винуватці цього терору — ті, кому Ви тепер служите й від чийого імени виступаєте. Але признали вони це тільки як незаперечний факт, якого не можна було проголосити неіснуючим. Признали і лицемірно «реабілітували» посмертно свої жертви, визнавши тим, що вони впали невинно навіть супроти них. Та не призналися вони й досі, як і коли, а головне — **чому** ж вони впали жертвами! Не призналися ,бо «реабілітували» вони тепер фактично не ті жертви, а себе, свої злочини супроти українського народу і його культури. Бож реабілітувати справді ті жертви можна тільки шляхом засуду тієї злочинної національної політики Москви, наслідком якої були ті жертви, й усунення тієї головної причини, яка й криє в собі відповідь на поставлене вище питання: чому ж вони стали жертвами такого дикого кривавого терору? Відповідь вже на це питання ясна: тільки тому, що вони були **українські**, хоч і радянські, хоч навіть і комуністичні, письменники, поети, мистці й учені. Бож усі вони, як один, впали жертвами так званої «боротьби з українським націоналізмом». І це в той час, коли **ні один**, не то що російський письменник, поет чи мистець, а навіть і ні один росіянин взагалі, не впав іще в СРСР жертвою якоїнебудь «боротьби з російським націоналізмом». Навпаки, деякі росіяни впали жертвами переслідування їх за відсутність чи недостатність у них російського націоналізму, а багато неросіян — за саму тільки спробу виступити також і проти російського націоналізму.

От так виглядає оте «єднання» з «братнім російським народом» і от такі то наслідки тієї «проклятої в історії України допомоги від зовнішніх сил», а конкретно — від «братньої допомоги» Росії, на яку Ви так намагаєтеся зорієнтувати нас у своїй брошурі. Хто ж, не стративши ще цілком здорового глузду, може після цього не то що повірити Вашій пропаганді такої зовнішньої орієнтації, а хоча б навіть узяти її поважно?..

9. „Державна“ ...бездержавність УРСР

А тепер давайте розглянемо ще один і, мабуть, чи не найбільш кричущо фальшивий Ваш «аргумент» у брошурі — відносно так званої «української радянської державности» УРСР. Вказуючи на неї, Ви цілком безсоромно заявляєте, що, мовляв, у тій «державі» тепер «українська нація стоїть могутньо перед цілим світом — воз'єднана на всіх своїх споконвічних землях, маючи власну державу й державний суверенітет, піднімаючи голос на міжнародній арені, зміцнюючи національну економіку, розбудовуючи національну культуру, плекаючи національну свідомість своїх громадян» (стор. 73). А до того ще, вже цілком втративши навіть почуття елементарної пристійності, Ви ще й доліплюєте вирвану живцем із «Заповіту» Винниченка фразу «Українська держава була і є», вдаючи, ніби й Винниченко мав тут на увазі те саме, про що говорите Ви, тобто — оту Вашу нещасну УРСР.

А тим часом Винниченко, як відомо, в своєму «Заповіті» писав про незаперечне існування української державности, як створеного революцією 1917—18 рр. історичного факту, що його наслідком є навіть і формальна, хоч не фактична, державність України в формі УРСР, що її мусіла лицемірно признати й Росія. Щождо самої УРСР, то її Винниченко, як і ми всі, вважає поневоленою Росією і тому, звичайно, **несамостійною**. Формальна «державність» УРСР могла б стати фактичною й без лапок лише тоді, якби УРСР позбулася підлеглості Москві, хоч би й залишалася навіть ще більше комуністичною, ніж тепер. Так розумів це Винниченко, і це є якраз протилежне тому, про що говорите Ви в своїй брошурі.

Взагалі все, що Ви говорите в своїй брошурі про «українську радянську державність» є цілковитою протилежністю правди. Ось давайте лишень зіставимо Ваші слова з фактами реальної дійсності і тоді, мабуть, і Вам самим стане соромно за ту неправду, якої стільки нагромадили Ви в самій лише одній цитованій вище своїй фразі про становище української нації в УРСР.

Ви кажете, що там «українська нація воз'єднана (ну й придумали ж «українське» словечко! — В. Г.) на всіх своїх землях». А це ж явна неправда, бож ні українська Кубанщина, ні східня Донеччина, ні українські території Вороніжчини й Курщини, тобто — всі ті українські землі, що населені укра-

інцями, але чомусь включені в Російську СФСР, і досі ще не «воз'єднані» з рештою України в УРСР. І взагалі, коли вже говорити про українську націю в СРСР, то вона там не тільки не «воз'єднана», а навпаки — завдяки спеціальній політиці виселення й розселення українців поза Україною, головню в Сибіру, в Середній Азії та на Далекому Сході, вона тепер так там **роз'єднана**, як не була роз'єднаною ще ніколи в своїй історії. Тому то понад 8 мільйонів українців живе в СРСР поза Україною, де для них не існує навіть найелементарніших національних прав, хоч би прав «національної меншости» в РСФСР!

Далі Ви пишете, що там українська нація, нібито, «має власну державу і державний суверенітет». Але скажіть, будь ласка, що ще, крім голісінських слів «державна» й «суверенітет» можете Ви навести в доказ того, що УРСР справді є «суверенною державою»? Що це за «державна» і в чому полягає її «суверенітет», коли ж вона, навіть і згідно конституції СРСР, не володіє своєю територією і не має свого власного громадянства, бо ж повноправним господарем її території є тільки центральна влада Москви, а громадянство в СРСР також тільки загальносоюзське. Та й взагалі про який у біса «суверенітет» такої «держави» може бути мова, коли в неї немає ніякої реальної сили для здійснення свого «суверенітету», бо ж немає не то що якоїсь своєї армії, а навіть своєї власної міліції. І то, чудово знаючи все це, Ви відважуєтесь писати про те, що в УРСР «українська нація стоїть нині могутньо перед цілим світом». Де, в чому можна заприїмити її «могутність», та ще й «перед цілим світом», коли ж вона бідна зі своєю «державністю» в формі УРСР не то що «могутньо», а, взагалі **ніяк** не стоїть перед світом!

Справді, світ взагалі не знає **ніякої** «української радянської державности», бо ж Москва досі ще не дозволила цій «державі» мати нормальні дипломатичні взаємини ні з однією державою світу! Ні в одній державі світу, навіть і в сателітних щодо Москви комуністичних «народних республіках», немає, не існує в природі, якихось дипломатичних представництв «української радянської держави». Немає та й усе, бо взагалі в природі не існує ніякої власної дипломатії, ніяких міждержавних зв'язків отакої собі «суверенної» УРСР! Правда, як на сміх, існує якесь чудернацьке «міністерство закордонних справ УРСР», ба навіть є й такий собі «міністер закордонних справ УРСР» Паламарчук, але ні в одній державі світу ніхто навіть і не знає про їхнє існування та й не потребує знати. Бо ж

через відсутність тих міждержавних зв'язків, заради яких тільки й існують міністерства та міністри закордонних справ, усе це просто ні для кого не актуальне.

Фактом є, що навіть така маленька й цілком нова африканська держава, як Гана, є в міжнародному політичному житті тисячу разів відоміша, ніж УРСР. Бо та держава таки має свої міжнародні зв'язки й свою міжнародню політику, а УРСР не має!

Та що вже там говорити про міждержавні зв'язки, коли навіть у країнах проживання мільйонних мас української еміграції, де навіть провадиться кампанія за «повернення на батьківщину» українців, немає бодай хоч про людське око якогось консуляту, чи хоч якогось представника «української радянської держави», щоб хоч із українцями міг говорити від імени їхньої, української, батьківщини. Бож, припустимо, що хтось і справді взяв та й повірив Вам, що дійсно є якась «українська радянська держава», ну й захотів повернутися туди, — де ж він у дідька може знайти представника тієї «держави», щоб дав йому паспорт тієї «держави»? Та ж немає ніде ні такого «українського радянського представника», ні якогось «українського радянського паспорта», як немає й такого чуда, як «українське радянське громадянство»! От Ви вже й цілком «засипалися», Юрію Корнійовичу, з своєю пропагандою про «власну державу» і «власний суверенітет» УРСР!...

Чи може Ви маєте на увазі паперове «існування» в Об'єднаних Націях такого собі «представництва УРСР»? Так, справді таке «представництво» в реєстрах ООН, ніби, існує, але кого й як воно «представляє»? За цілий час його «діяльності» на форумі ООН ще не помічено було ні разу, щоб воно хоч якнебудь виявило себе «українським» представництвом, бо воно завжди лише представляє й захищає інтереси Москви і ніколи навіть і словом не заікнеться про якісь окремі українські інтереси. Не кажу вже там про якусь політичну окремішність, бо про це, звичайно, УРСР, як член СРСР, і думати навіть не сміє, але навіть і пустої формальної окремішності не має це «представництво». От хоча б узяти таку, ніби, «дрібницю»: відомо, що на сесіях ООН і взагалі в міжнародному політичному житті, майже всі делегати «капіталістичних держав» і їхні міністри говорять про СРСР, як про «Росію», цілковито утотожуючи слова «советський» і «російський». Хоч це, по суті, й справді тепер речі тотожні, проте, хоча б для формального засвідчення своєї присутності в ООН посміли «представники

УРСР» заперечувати проти такого ототожнення, мовляв — ми ж українці, а не росіяни. Та ні, куди там! Вони навіть ще більше підкреслюють свою «російськість», бож і виступають, як правило, тільки по-російськи, і говорять не про щось інше, тільки про «єдність» і тожність Росії й України. Взагалі ж скрізь і в усьому «українське представництво» в ООН є тільки додатковим представництвом совєтської Росії, а не «суверенним» представництвом України. Тим то голос якоїсь Нікарагуа чи іншої маленької й малозначної країни даліше більше викликає уваги на форумі ООН, ніж «голос» (зрештою, майже ніколи не чутий) «могутньої» УРСР. Бо голос Нікарагуа — це таки її голос, а «голос» УРСР — це голос Росії. Не дарем же в світовій пресі вже вживають вираз «українська делегація», як синонім до виразу «маріонеткова комедія».

Та коли так стоїть справа з зовнішньо-політичним аспектом «державности» й «суверенности» УРСР, то як же тоді виглядає це все у внутрішньо-політичному, зокрема — в економічному, аспекті? От Ви пишете, що українська нація в УРСР «зміцнює свою національну економіку». Але ж і малим дітям відомо в СРСР, що ніякої своєї «національної економіки» УРСР не має. бо всі її економічні ресурси належать не їй, а Москві, яка і плянує, і господарює ними, як хоче, тобто — перш за все в російських, а не українських, національних інтересах. Тому то просто смішно читати такі Ваші «докази» уявного «розквіту української національної економіки», як те, що, мовляв — «обсяг промислової продукції УРСР порівняно до 1913 р. виріс аж у 18 разів; самого чавуну, сталі й прокату Україна виробляє тепер у чотири рази більше, а вугілля добуває в п'ять разів більше, ніж тоді ціла Російська імперія». Ніхто не заперечує й не може заперчувати того факту, що різних промислових цінностей в Україні виробляється тепер набагато більше, ніж 45 років тому. Але ж ніхто не заперечить і того факту, що взагалі в усіх колоніях світу, де тільки є якісь великі природні багатства, засобами сучасної техніки добувається й виробляється всяких цінностей тепер набагато більше, ніж 45 років тому. От хоч би взяти й добування нафти в країнах Близького Сходу, чи цінних металів і матеріалів у країнах Африки. Але ж питання не в тому, скільки там того всього добувається й виробляється, а в тому, скільки з того всього йде на користь народу тієї країни, де це добувається й виробляється, а скільки йде з тієї країни геть, на користь іншої країни, що контролює те все й присвоює собі правом окупанта. Чому Ви навіть не згадали про якісь циф-

ри щодо цього питання? Наприклад — наскільки зменшився вивіз промислових багатств з України в Росію порівняно до 1913 р.? Не згадали Ви про це, бо правдиві цифри щодо цього питання безсумнівно показують або ж зріст, або ж, у кожному разі, не зменшення економічної експлуатації України Росією. А це значить, що Україна, як була колонією в системі Російської імперії, так і залишилася в такому ж колоніальному стані й у системі СРСР. Про яке ж «зміщення національної економіки» колонії може бути мова?..

10. „Розбудова“ совєтської „Малоросії“

Щодо української національної культури, про яку Ви говорите, що її, нібито, «розбудовують» в УРСР, то тут справа стоїть навіть ще гірше, ніж з українською національною економікою. Крім голої фрази про «розбудову національної культури», Ви не спромоглися ні на одне слово в доказ того, що спровді в УРСР існують хоч якінебудь досягнення в «розбудові» української національної культури. А не спромоглися Ви знайти якогось доказу на це тому, що ніяких доказів на це немає, бо ніяких досягнень у «розбудові української національної культури» в УРСР, порівняно до попередніх часів, немає. Навпаки, є явний, незаперечний і застрашуючо великий занепад української національної культури в УРСР, а натомість є лише розвиток російської національної культури в УРСР за рахунок занепаду української.

Для прикладу візьмімо хоча б шкільництво. Згідно з офіційними совєтськими даними, опублікованими з одного боку в звіті про 12-й з'їзд КП(б)У 20. 1. 1934 р., а з другого боку — в «Правді України» ч. 300 за 1956 р., виходить, що за час між цими двома датами кількість учнів, що навчалися в школах УРСР українською мовою, чомусь зменшилася з 90% до 63%, а відсоток учнів з російською мовою навчання за цей же самий час чомусь збільшився з 9,3% до 24,8%! Отже — «розбудовується русифікація України, а не українська національна культура в УРСР.

Так само виглядає справа й у галузі видання книжок в УРСР. Так, наприклад, між 1932 р. і 1955 р. тираж книжок українською мовою чомусь зменшився на 9,8%. Дійшло до того, що тиражі українських книжок, зокрема художньої літератури, в УРСР для 40-мільйонної нації дорівнюють тира-

жам українських книжок на еміграції, видаваних власним коштом авторів лише для кількох сот тисяч українців на чужині. А часом емігрантські тиражі українських книжок бувають навіть більші, ніж «державні» тиражі в УРСР. І це в той час, коли тиражі російських книжок, видаваних в УРСР додатково до виданих уже таких самих книжок в РСФСР набагато перевищують тиражі українських книг. Та й з тих книжок, що видаються в УРСР українською мовою, більша половина являє собою лише переклади з російської мови, або книжки, що пропагують російську літературу й Росію в Україні.

Взагалі, як показують усі дані з советських же джерел, все українське в Україні є в приниженому порівняно з російським стані. В усіх ділянках культурного життя в Україні все українське зменшується, а все російське збільшується. До того ж треба ще додати той факт, що яких 8—10 мільйонів українців поза Україною в СРСР позбавлені взагалі будь-якого українського культурного життя, бо не мають ні українських шкіл, ні українських видань, ні українських театрів. А чому? Чим вони гірші від росіян поза РСФСР, напр., в УРСР, де вони мають не тільки повне забезпечення всіх своїх національних потреб, але й мають переваги в цьому відношенні.

Протилежно до Вашого твердження про «розбудову української національної культури в УРСР», дійсність сьогодні виглядає так, що рівень української національної культури в УРСР зараз найнижчий за весь час після революції. За останні 25 років він увесь час занепадав, дійшовши вже знову до того рівня, на якому перебувала українська національна культура до революції і навіть у минулому столітті. Як тоді, так і тепер, українська мова й українська культура стала лише мовою й культурою села, провінції, чимось лише «для домашнього вжитку». Дійшло вже до того, що сьогодні Україна в формі УРСР неспроможна продемонструвати перед світом буквально ніякісного досягнення своєї сучасної національної культури, обмежуючись показом лише такого «останнього досягнення» свого «розвитку» як... гопак та народньо-пісенний фолклор, тобто — показуючи те саме, що показувала Україна й сто років тому, перебуваючи в стані «Малоросії». Все знову звелось до самої лише етнографії, тобто — найпримітивнішої стадії розвитку національної культури, типової саме для колоніально-підневільного стану нації. Але навіть і цю колоніальну культуру показує світові не сама Україна безпосередньо, а її господар — Москва, здобуваючи цим славу

не українській, а знову ж таки «російській» культурі, що подає це все світові як лише одну з різновидностей провінційної екзотики свого імперіяльно-«советського» багатства. Отака то «розбудова української національної культури» в УРСР: навіть споконвічні надбання народньої творчості України обкрадає Росія для себе, а про нові здобутки немає вже навіть і мови!..

Нарешті — Ви говорите ще й про якесь «плекання національної свідомості» в УРСР. Добре, що Ви хоч не зазначили, яку саме «національну свідомість» Ви мали на увазі. Бо коли йдеться про російську національну свідомість в Україні, то Ви мали рацію: вона там тепер дійсно плакається, як ніколи, інтенсивно. А от щодо української національної свідомості, то вона, як це всім відомо, в УРСР тепер не тільки що ніяк не плакається, а навпаки — всіляко викорінюється, як «український буржуазний націоналізм». Досить вказати хоча б на той відомий Вам факт, що в українських школах УРСР зараз немає, не існує такого предмету, як історія України! Молоде покоління українців виховується лише на т. зв. «історії СРСР», що є звичайнісінькою історією Росії за російсько-націоналістичною схемою дореволюційного зразка, тобто — історією російської імперії, російських царів і російських завоювань. Як відомо, в цій «історії» весь Київський період історії України цілком і повністю подається, як «історія Росії», а Україну згадується лише з часів «воз'єднання» Хмельницького, тобто — точно як і до революції. Так само не існує в українських школах УРСР навіть і такого предмету, як географія України. Є тільки загальна «географія СРСР», у якій Україну розглядається лише як одну з географічних різновидностей однієї «родіни» — Росії — СРСР. Нарешті, навіть і навчання української мови в українських школах УРСР провадиться так, що вправи робляться на перекладах з російської мови, отже — навіть і навчання української мови є одночасно навчання російської мови й пропагандою всього російського. До того ж увесь час просовується ідея «спільності української мови з російською» та вміщується в українську мову стільки явно російського елементу, що все це служить лише завданню витравлення в свідомості української молоді навіть мовної самостійності. Більше того — в старших класах українських шкіл УРСР на російську мову й літературу відведено навіть більше годин, ніж на українську мову й літературу. Взагалі українську літературу подається тільки в вигляді блідої копії російської, бо все подається як лише наслідування росій-

ських зразків. Така ж сама тенденція протягається скрізь і в усьому: все російське є найкраще, а все українське є добре тільки настільки, наскільки воно подібне до російського. І це Ви називаєте «плекання національної свідомости» української нації в УРСР! Та ж це плекання свідомости національної меншевартєвості, свідомости колоніальних рабів російської імперії, чи, як влучно писав Шевченко — рабів отечества чужого! Не українська, а «малоросійська» це свідомість, як і не Україна, а нова советська «Малоросія» взагалі культивується тепер в УРСР!

11. Хто на кого орієнтується?

І, нарешті, останнє порушене Вами в брошурі питання — про внутрішні сили в Україні, на які орієнтуємося ми, українська політична еміграція, в боротьбі проти совєтсько-російської окупації нашої батьківщини. Повторюючи пусті трафариети совєтської пропаганди, Ви говорите, що, мовляв, там, в Україні, вже немає ніяких внутрішніх сил спротиву, на які можна орієнтуватись у боротьбі проти пануючої там нині сили комуністичної Москви. Мовляв — «капіталістичні елементи» всі вже винищено, отже — капіталізм відродитися там уже не зможе, то нема й надії на те, що нашу боротьбу хтось там підтримає.

Але, скажіть, будь ласка — де й коли Ви чули, що ми, тобто вся українська політична еміграція, хочемо боротися за якийсь там «капіталізм» і потребуємо якихось там «капіталістичних елементів» для своєї боротьби. Та ж думка про «капіталізм» чужа навіть і найправішим консервативним колам нашої еміграції, а ці кола й так ледве помітні в масі еміграції. Головна ж і вирішальна сила нашої еміграції політично втілює в собі взагалі не якісь там соціальні, а тільки виключно національні сили нашого народу, його національно-визвольну боротьбу. А національні ж сили народу існують завжди й будуть існувати доти, доки існуватиме нація. Чи може Ви хочете сказати, українська нація в УРСР уже не існує? Ні, цього Ви не кажете і не скажете бо українська нація не тільки існує, але й бореться за своє існування, за свою волю. І ця боротьба, національно-визвольна боротьба, є невід'ємною частиною того великого історичного процесу в сучасному світі, що характеризує нашу епоху і що його не заперечуєте, а навіть

стверджуєте й Ви в своїй брошурі, пишучи: «Уярмлені народи в цілому світі борються за свою волю і ця всенародня боротьба рік у рік, день у день зростає, шириться та міцніє. Ця боротьба за національне визволення, за соціальну справедливість, за державний суверенітет — піднімає всі шари в кожній нації і робиться загальнонаціональною боротьбою. В цьому її сила» (стор. 79). Так! У цьому, у всенародності і справедливості цієї боротьби її сила. і це саме та всенародня сила уярмленої, але не упокореної України, на яку саме й орієнтуємося та покладаємося ми!

Якщо ж ідеться конкретно про ті внутрішні сили, на які ми розраховуємо в своїй боротьбі, то пригадайте собі події в Угорщині 1956 р. і Ви матимете образ тих сил. То дарма, що Ви, на сорок собі, повторюєте дурні теревені советської пропаганди про якусь там «капіталістичну агентуру», що мовляв, «зробила заколот» в Угорщині. Як то кажуть — розкажіть про це своїй бабці, бо ми знаємо, що Ви й самі смієтеся з такої безглуздої пропаганди. Бож Ви чудово знаєте, що на боротьбу проти Москви в Угорщині в 1956 р. піднявся був увесь народ — робітники, селяни, інтелігенція, а в тому числі також і національно чесні комуністи та комсомольці. Оце ж і є ті сили, які мають стати на боротьбу проти сил Москви й в Україні, коли прийде на те час, бо період спроб типу угорської Україна перейшла вже раніше. Це сили всього поневоленого народу. От на ці сили й орієнтуємося та покладаємо свої надії й ми.

А тепер час уже відповісти й на питання, поставлене в Вашій брошурі: з народом чи проти народу? Це дуже гарне питання і дуже добре зробили Ви, що його поставили. Але було б іще краще, якби Ви справді чесно й самі, а не на замовлення і за вказівками своїх роботодавців, відповіли на це питання. До речі — в Угорщині, як Ви знаєте, точно це саме питання поставили перед собою угорські письменники-комуністи в дні народнього повстання проти Москви. З народом чи проти народу? — запитали вони себе і, як чесні сини свого народу, стали з народом разом на барикадах Будапешту боротися за народню волю. Тепер увесь світ шанує їх — і тих, що в тій боротьбі загинули, і тих, що лишилися живими — як справжніх виразників свого народу, справжніх народних письменників. Чи не думаєте Ви, що й Вам треба було б уже заздалегідь поставити перед собою також це саме питання і вирішити його бодай перед своїм внутрішнім сумлінням. Бож Ви тільки подумайте: хто з народом, а хто проти народу? Чи Ви,

що звертаєтеся до нас із цим питанням, перебуваючи на службі поневолювача українського народу — Москви, чи ми, що проти тієї Москви стали до боротьби? Відповідь кожному ясна, і я не сумніваюся, що Ви також її добре знаєте: той, хто з народом, мусить бути проти його поневолювачів, а той, хто з поневолювачами — той проти народу!

12. Хто з народом, а хто проти народу?

Правда, Ви ще маєте один аргумент, і то навіть аргумент без лапок, у користь того, що, мовляв, Ви «з народом»: це той факт, що Ви живете там, на рідній землі, серед рідного народу. На цій підставі Ви й виступаєте перед нами в ролі такого собі «вірного сина народу», що намовляє «блудних синів» на чужині «повернутися до свого народу — з чистим серцем, бо й тоді, коли маєш у минулому гріх на совісті» (стор. 82). А при цьому ще й висловлюєте такі лукаві «поради»: «Людина завжди повинна бути з своїм народом, тільки з своїм народом — і в горі, і в радощах; ділити з ним і гарне, і погане. Якщо ти чимось незадоволений, то мусиш не йти собі геть і знімати бучу, а мусиш спробувати довести, що маєш рацію. І якщо доведеш, то разом з усіма домагатимешся виправити те, що невірне.» (стор. 62).

Але й цей останній Ваш аргумент та оці Ваші лукаві «поради» не витримують ніякісінької критики, обертаючись у свою протилежність при першому ж зіставленні їх із правдою. Справді, давайте ось слово за словом розберемося в цитованих щойно Ваших висловлюваннях та й порівняймо наше і Ваше становище щодо рідного народу в минулому й тепер.

Так, це правда, що «людина завжди повинна бути з своїм народом, тільки з своїм народом — і в горі, і в радощах; ділити з ним і гарне, і погане»... Свята правда! І ми завжди слідували цій zasadі в своєму житті в СРСР, бож були там не тільки завжди разом із своїм народом, а були, власне, самим отим народом. А чи були Ви також? Візьмемо для прикладу те горе, що його десятки років безперервно переживав наш народ під советською владою. Хто був з народом тоді в його горі, ділячи з ним те горе, те погане, що його тоді було далеко більше, ніж чогось гарного? Під час мільйонових депортацій українського селянства в 1930 р. з України на Соловки, в Сибір і всюди «де Макар телят не пас», ми були саме тими од-

ними з мільйонів, що все те на собі переживали. Також у страшні роки штучно організованого Москвою голоду в Україні 1932—33 рр., коли мільйони українського трудового населення вмирили, а інші мільйони в жахливих труднощах виборювали собі можливість жити, ми були також одними з тих мільйонів, що все це пережили безпосередньо на собі. І на-решті в часи лютування терористичної сталінщини, чи т. зв. «сжовщини», в 1937—38 рр., коли, як тоді говорили всі — «ввесь народ став »ворогом народу«, ми також були одними з тих багатьох мільйонів, що пройшли тоді масові арешти, масові поневіряння в советських тюрмах і концтаборах. Одним словом ми були в усі ті страшні часи якраз отим **народом**, який страждав під гнітом советсько-російського ярма. Бож Ви й самі не заперечите, що оті три масово-мільйонові групи народу, що їх я згадав щойно, говорячи про три найжахливіші періоди жертв українського народу під советсько-російською владою, це ж і є цілий сорокмільйоновий український народ. Адже Ви не знайдете ще й сьогодні в Україні ні однієї родини, яка б не належала в минулому до однієї з цих трьох груп і яка б не понесла якісь жертви в одному з цих трьох періодів підсоветського жаху. А тепер скажіть — де були й що робили в ті часи Ви та до якої з цих трьох груп народу Ви належали? Чи були Ви тоді з народом, чи може з кимось іншим і, як то кажуть — «зовсім навпаки»? Так. Ви були тоді не одним із мільйонів, а одним із дуже нечисельних одиниць, яких влада Москви в Україні вибрала собі для ролі посередників між нею і народом. Ви були одним із тих буквально кількох українських письменників, що їх, розстрілявши й ув'язнивши сотні інших, влада Москви зробила своїми добре платними пропагандистами і привілейованими слугами, відокремивши таким чином Вас від маси українського народу. І Ви були протягом усього часу його найбільших страждань не з своїм народом, а з ворожою йому владою Москви, отже — проти народу. Ви не ділили з народом його горя і всього того поганого, що він тоді зазнав. Ви ділили тільки радощі перемоги над ним чужої йому влади і зазнавали тільки «гарне» від тієї влади. То яке ж тепер Ви маєте право не то що говорити від імени свого народу, а навіть і згадувати про «народ»?!

Ну, а як було потім, коли прийшла війна? Ваша влада тоді відразу ж утекла з України, лишивши народ у найстрашнішій біді серед воєнної хуртовини, ще й спеціально довівши ту біду в Україні до крайніх меж. Де ж і з ким опинилися тоді Ви? Народ же увесь залишився в Україні, навіть і ті, що

були в советській армії, бо ж та армія була в Україні розбита і мільйони всяків опинилися або ж у полоні, або ж під ногою, німецькою окупацією вдома, разом з усіма 40 мільйонами українського народу. Ми в цей час знову були одними з цих мільйонів в Україні, ділячи там разом з усіма і горе, і «радощі» воєнного лихоліття. А була, між іншим, і коротка хвиля радощів народу, коли проклята влада Москви раптом зникла, а німецької влади ще не було і здавалось, що буде нарешті своя власна, українська влада. Та потім скоро знову настало саме горе, саме погане, і все це ми знову пережили на собі. Знову нас розстрілювали, ув'язнювали, депортували, виморювали голодом, і знову ми були одними з тих мільйонів, що, все це переживши, перетривали й другу, німецьку окупацію. І перетривали в боротьбі, в справжній всенародній боротьбі, якою була боротьба українського національно-визвольного підпілля й українського повстанчого руху — справді українського, а не тієї советсько-російської інспірації, яку Ви називаєте «радянською українською». А де були й що робили тоді Ви? Ви втекли з України разом з московською окупаційною владою — в Росію, аж за Урал і Волгу, в Уфу й Саратов, і там, знову ж таки на службі в Москві, виконували свою роллю советсько-російського платного пропагандиста. З Україною й українським народом тоді Ви не мали анічогісінько спільного.

Що ж сталося після війни? Ви з московською окупантською владою повернулися в Україну, а ми подалися на еміграцію, — пішли, як Ви пишете, «собі геть», щоб «знімати бучу» перед цілим світом з приводу того, що в Україні український народ не має життя, бо не має волі, не має своєї власної держави і своєї власної влади. І от саме тому, що ми «знімаємо бучу» тут з приводу всього того, про що український народ змушений там, «під московським караулом», мовчати — саме тому ми з народом і тут, поза межами Батьківщини, бо ми й тут є частиною свого народу, його представниками, його вільним голосом. І саме це й тривожить Москву так, що вона мусять аж уживати Ваш пропагандивний хист для переконання нас, що, мовляв, «треба бути з своїм народом» і «повернутися до свого народу». А Ви не проронивши досі ще й півслова там, на Батьківщині, в обороні свого народу, зведеного сьогодні Москвою вже до стану самої лише етнографічної маси, віддали себе знову на послуги ворогові свого народу.

13. „Доведи, що ти не верблюд“

Але мушу сказати Вам, що в своєму намаганні «виконати й перевиконати» дане Вам завдання, Ви зрештою дійшли в своїй пропаганді до явного абсурду. Маю на увазі Вашу смішну філософію в брошурі про те, що, мовляв — «якщо ти чимось незадоволений, то мусиш не йти собі геть, і не знімати бучу, а мусиш спробувати довести, що маєш рацію». Інакше кажучи, Ви рекомендуєте нам зробити те, що в СРСР популярно-жартівливо називається «спробувати довести, що ти... не верблюд». Бо хто ж із людей, що знають СРСР з власного життєвого досвіду, може серйозно повірити комусь, що там хтось може «довести» владі, що він у своєму незадоволенні її діями має рацію. Адже советська влада — це одина сьогодні в світі влада, яка завжди і при всіх умовах тільки єдина «має рацію» і більш ніхто. А той, хто посміє спробувати навіть сумніватися в цьому, буде щасливий, якщо після того матиме ще при собі власну голову, в якій ті сумніви з'явилися. Та навіщо Вам про це говорити, коли ж Ви й самі це чудово знаєте. Не даром же після своєї лукавої «поради» — «спробувати довести, що ти не верблюд», Ви відразу ж єхидно додаєте: «І якщо доведеш, то разом з усіма домагатимешся виправити те, що невірне.» Хитро сказано! «Якщо доведеш...» А якщо не доведеш, як то в СРСР звичайно буває? Тоді будеш ціле своє життя «виправляти» свою «помилку» десь у сибірській каторзі, якщо тебе відразу ж не «виправлять» навіки кулею в застінку КГБ. Знаємо ми це дуже добре, бо вже «пробували»!..

Чи може Ви й справді вірити в те, що Ви пишете для нас, закликаючи «повернутися до свого народу» і «спробувати довести, що ти маєш рацію», а потім «домагатися виправити те, що невірне»? Якщо так, то чому б тоді Вам самим не спробувати спочатку зробити те, що Ви рекомендуєте зробити нам? Принаймні хоч для прикладу, в порядку наочної демонстрації того, що така спроба там у Вас тепер справді можлива. Наприклад, — Вам, як українському письменникові, давно пора б уже піднести хоч тонесенький голосочок з приводу того, що передяки «ленінській національній політиці», яку провадить в Україні Ваша партія, там скоро вже взагалі ніякі українські письменники не будуть потрібні, бо ніхто не потребуватиме читати по-українському, хіба самі українські письменники.

Во коли вже тепер книги поетів і письменників 40-мільйонної української нації видаються в УРСР тиражем... 5 000 примірників, то скоро, мабуть, дійде вже до того, що Вам доведеться видавати свої книги лише в п'яти примірниках, потрібних лише для авторських подарунків своїм друзям... Або, наприклад, чому не чути вашого голосу з приводу того, що от на міжнародній виставці в Брюсселі, де навіть африканські колонії «капіталістичних держав» мають свої павільйони, немає й поганенького українського павільйончика! А український ансамбль пісні й танку, що демонстрував там українське народне мистецтво, був представлений перед світом російським міністерством культури, як досягнення «російського мистецтва». Дійшло навіть до того, що ми, українські протисовєтські емігранти, мусіли перед світом «знімати бучу»... в обороні честі «української радянської держави», доводячи, що то таки українське, а не російське мистецтво! Мусіли, бо треба було в цей спосіб боронити честь українського народу, обікраденого Росією на очах цілого світу. А головне — мусіли це робити ми, бож ви, пропагандист тієї «держави», мовчали, як води в рот набрали. А це Вам, між іншим, ще один доказ того, що ми й тут, на еміграції, є більше з своїм народом, ніж Ви там, серед нього!

14. Деякі підсумки й висновки

Але досить. Час уже підвести підсумки всьому вищесказаному та зробити з того всього належні висновки. Підсумки ж у найкоротшому викладі можуть бути лише такі:

1. Ваше пропагандивне звернення до української еміграції не має ні найменшої вартости й не заслуговує на серйозну увагу вже хоча б тому, що воно не Ваше звернення, а тієї розвідчої установи ворожої Україні Москви, агентом якої Ви тепер стали;

2. Ваше покликання на «Заповіт» Винниченка викликає тільки обурення, — не лише фактом фальшування думок славного українського письменника та спекуляції його ім'ям, але й тим фактом, що ця безсоромна спекуляція відбувається в той час, коли в Україні твори й саме ім'я цього письменника заборонені та жорстоко переслідуються;

3. Ваше «аргументування» своєї пропаганди в користь «повернення на Батьківщину» фразами про «українську радянсь-

ку державність» не витримує ніякої критики в світлі незаперечних фактів, які показують, що ніякої, навіть і «радянської, державності України в СРСР зараз не має, отже й про повернення туди жертв української бездержавності зараз не може бути й мови.

А з таких підсумків і відповідні висновки. Для нас: бути з народом і стояти твердо проти Москви, виконуючи важливе завдання представництва перед світом боротьби свого народу за волю, державність і незалежність. Для Вас: задуматися серйозно над питанням — хто з ким і проти кого, і замість пустого жонглювання перед нами фразами про народ, самому повернутися обличчям до свого рідного народу, чи, кажучи заключними словами Вашої ж брошури — «повернутися до свого народу, з чистим серцем, ба навіть і тоді, коли маєш у минулому гріх на совісті».

Пост-скрипtum

Цю відповідь можна було б і не писати, бо, звичайно, «дискутувати» з міхайловсько-вішневським комітетом ніхто з нас не вважає за доцільне. Та справа в тому, що Вашою брошурою, підписаною Вашим власним іменем, ця установа тепер нібито, спеціально викликає нас на дискусію, намагаючись послуговуватися в своїй пропаганді за «повернення на Батьківщину» вже не самими тільки закликами, а й «аргументами». Можливо, що все це й розраховано тільки на те, щоб потім мати можливість демагогічно заявляти, що, мовляв, еміграція не просто зігнорувала ці «аргументи», а не мала чим їх спростувати й що їм протиставити. Ну, то ось маєте — не лише спростовання й протиставлення, а ще й цілий ряд контраргументів та питань, на які **мусите** вже тепер дати відповідь **Ви**, раз уже Вас виставлено в ролі дискутанта з еміграцією.

До речі, Ваше ім'я також було однією з причин мого рішення написати цю відповідь. Бо, між іншим, досить добре знаю Вас особисто. Свого часу навіть зустрічався з Вами під час зустрічей молодих письменників-робітників Харкова зі старшими українськими письменниками-професіоналами в Будинку Літератури ім. Блакитного на початку 30-х років. Тоді я був 18-річним робітником на Харківському тракторному заводі (ХТЗ) й одночасно автором книги повістей «Стик», що її видало видавництво «Молодий Більшовик». Ви часом давали тоді консультації молодим авторам на спеціальних нарадах, у яких брав участь і я.

Між іншим, там з Вами тепер у міхайловсько-вішневському комітеті працює один із моїх колишніх близьких колег по ХТЗ, поет і письменник Ігор Муратов, з яким я разом починав свій літературний шлях, належачи до однієї з них літературної студії молодих авторів — спочатку при ХТЗ, а потім при Будинку Літератури ім. Влакитного. Він, а також ще один наш стільний колега — письменник Вадим Собко разом зі мною були власне тими трьома молодими авторами, що вийшли разом із робітничого середовища ХТЗ, а потім разом вчилися в Харківському й Київському університетах.

Отже, хоч Ви мене, звичайно, й не пам'ятаєте, але ці два теперішні Ваші колеги-письменники можуть Вам точно розповісти про мене і Ви довідаєтеся, що я не якийсь там «емігрантський націоналіст», а плоть від плоті саме того українського підсоветського народу, від імени якого Ви тепер до нас звертаєтеся, але до якого я належу в більшій мірі, ніж Ви. Думаю, — що я маю всі підстави, так би мовити, піднести кинутому Вами рукавичку й прийняти виклик до змагання аргументами щодо поставленого Вами питання: з народом чи проти народу?

Ця відповідь містить у собі спростовання голосніших Ваших «аргументів». Тепер черга за Вами, якщо Ви взагалі можете ще щось сказати після цього. Вірніше — якщо Ваші зверхники відважаться продовжувати далі говорити з нами мовою аргументів і дозволять Вам щось відповісти на ці спростовання. Найбільш ймовірно, звичайно, що вони не дозволять Вам навіть познайомитися з цією відповіддю, бо злякаються мови аргументів, яка завжди і найбільш переконливо говорить проти них. Ну то що ж? Коли у відповідь на це спростовання буде Ваше мовчання, це й буде той знак згоди з нашими аргументами, якого ми й сподіваємося від Вас. А для цілого Вашого комітету це означатиме ту ганебну втечу з поля бою одвертої дискусії, вдаванням викликом до якої була, нібито, Ваша брошура. «Що й треба було довести.»

Verlagsort: Neu-Ulm Donau — Druck: «Ukrainski Wisti»

Друк: Друкарня «Українських вістей», Новий Ульм, Німеччина